

TÜRK DİLİ

TÜRK DİLİ

CÜMLE BİLGİSİ-3

Cümle Çözümlmeleri

TÜRK DİLİ

İÇİNDEKİLER

CÜMLE BİLGİSİ-3

- Cümle Çözümlemeleri

CÜMLE ÇÖZÜMLEMELERİ

Cümlelerin kuruluşunda yer alan kelime ve kelime gruplarını, cümleyi oluşturan ögeleri ve bunların özelliklerini bilmek, kurallı ve doğru cümle kurma becerisini geliştirmeye yardımcı olacaktır.

Aşağıdaki örnekleri incelerken kelime ve kelime grupları arasında ilginin nasıl kurulduğuna, asıl ve yardımcı unsurların sırasına dikkat etmeliyiz.

.

1. *Bileğin gücü, yürekten gelir.*

Yükleminin yeri bakımından *kurallı*, anlamına göre *olumlu*, yapısına göre *basit cümle*, yükleminin türüne göre *fiil cümlesidir*.

2. *Kabukta dolaşan böcek, meyvenin tadını alamaz.*

Cümle yükleminin yeri bakımından *kurallı*, anlamına göre *olumsuz*, yapısına göre *basit cümle*, yükleminin türüne göre *fiil cümlesidir*.

3. Suçlar insanların yüzünde görünseydi, aynalar
satılmazdı. (P. Ustinov)

Bu cümle yüklemnin yeri bakımından *kurallı*, anlamına göre *olumsuz*, yapısına göre *şartlı birleşik cümle*, yüklemnin türüne göre *fiil cümlesidir*.

4. Brütüs'ün yaşadığı yerde Sezar ölmeye
mahkûmdur. (Schiller)

Cümle, yüklemnin yeri bakımından *kurallı*, anlamına göre *olumlu*, yapısına göre *basit cümle*, yüklemnin türüne göre *isim cümlesidir*.

5. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendisinde kuvvet bulacaktır. (Atatürk)

Yükleminin yeri bakımından *kurallı*, anlamına göre *olumlu*, yapısına göre *basit cümle*, yükleminin türüne göre *fiil cümlesidir*.

6. Yarın bambaşka bir insan olacağım, diyorsun niye bugünden başlamıyorsun. (Epiktetos)

Bu cümle yükleminin yeri bakımından *kurallı*, yapısına göre *iç içe birleşik cümle*, anlamına göre *soru*, yükleminin türüne göre *fiil cümlesidir*.

TÜRK DİLİ

7. *Çobanı aslan olan koyun sürüsü, çobanı koyun olan aslan sürüsünden daha iyidir.* (Atasözü)

8. *Sahipsiz olan memleketin batması haktır;*
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.
(Mehmet Âkif)

**9. Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce**
(Orhan Veli Kanık)

(Dizeleri kurallı cümle hâline getirirsek: *Bu derde düşmeden önce şarkıların bu kadar güzel, kelimelerinse kifayetsiz olduğunu bilmezdim.*)

Bu cümle yüklemnin yeri bakımından *devrik*, anlamına göre *olumsuz*, yapısına göre *basit cümle*, yüklemnin türüne göre *fiil cümlesidir*.

TÜRK DİLİ

Sözün özü

Cümle bilgisi, cümleyi oluşturan kelime veya kelime gruplarının yapısını, bunların cümlede sıralanışını, görevlerini ve cümlenin yapısını inceleyen dil bilgisi dalıdır.

Kelime grubu, birden fazla kelimedenden oluştuğu hâlde cümledeki görevi bakımından bir kelimedenden farksız olarak yerine göre bir kelime gibi çekim eki alabilen, yapı ve anlam bakımından bütünlük taşıyan dil birliğidir: *bir içim su, kitap mitap, Kel Ali, pahalı elbise, sen ve ben, sizin için, sora sora, yükte hafif, Türkçe defteri, yün kazak* vb.

Kelime gruplarından özellikle isim tamlamalarının doğru kurulmasına dikkat edilmelidir. *Pastane Yıldız, Kütahya porselen, Dilektepe Sokak, radyo üniversite, bayan giyim, cep telefon, abone no, fırın kebab* gibi kullanımlar yanlıştır.

Doğrusu; *Yıldız Pastanesi, Kütahya porseleni, Dilektepe Sokağı, Üniversite radyosu, bayan giyimi, cep telefonu, abone numarası, fırın kebabı* biçimindedir.

TÜRK DİLİ

Sözün özü

Cümle kurmada dikkat edilmesi gereken hususlar

1. Cümlenin özünü oluşturan yüklem, söylenmek isteneni doğru ve eksiksiz biçimde ifade eden kelime (veya kelime grubu) olmalı ve yerinde kullanılmalıdır.
2. Özneye yüklemün uyumuna dikkat edilmelidir.
3. Cümlenin ögeleri ve yan cümleler arasındaki ilgi doğru eklerle (veya kelimelerle) dilin yapısına uygun olarak kurulmalıdır.
4. Cümlede yapı ve anlam bozukluğu olmamasına özen gösterilmelidir.
5. Cümlede düşüncenin genişliğine göre *kim, ne, ne zaman, nasıl, nereden, nereye* gibi soruların cevapları -en azından cümlenin doğru anlaşılmasına yetecek kadar- yer almalıdır.
6. Cümlenin sağlam bir cümlenin niteliklerini (mantık ve bilgi bakımından doğruluk, dil bilgisi bakımından doğruluk, açıklık, duruluk, yalınlık, akıcılık) taşıyıp taşımadığı kontrol edilmelidir.

TÜRK DİLİ

Sözün özü

Cümle kurmada dikkat edilmesi gereken hususlar

- 7.** İmlâ kurallarına uyulmalı, noktalama işaretleri yerli yerinde kullanılmalıdır.
- 8.** Söylenmek isteneni tam olarak ifade edecek kelimelerin seçilmesine özen gösterilmelidir. Cümlede mümkün olduğu kadar genel anlamlı kelimeler yerine özel anlamlı kelimeler tercih edilmelidir.
- 9.** Cümlede özellikle vurgulanmak istenen kelime veya kelime grubunun yükleme yakın olarak kullanılması gerektiği unutulmamalıdır.
- 10.** Cümlede zarf olarak kullanılması gereken kelimelerin yanlış yerde kullanılmamasına dikkat edilmelidir.
- 11.** Cümlede söylenmek istenenler okuyanın veya dinleyenin anlayışına göre değişecek şekilde değil, herkesin cümleden aynı anlamı çıkaracağı biçimde düzenlenmelidir.